

דבר העורך

התורה חסה על ממונם של ישראל

ידיעות חשובה בנושא תשלום באוטובוסים, ומי שיכול לתקן את המעוות תבוא עליו ברכה, ולכל הפחות לבקש מהגורמים הרלוונטיים להודיע לציבור את אופן פעולת המכשירים, ולהציל ממונם של ישראל

הוספת נוסעים: אדם שמתקף לעצמו וכעבור 3 דקות מתקף באותו אוטובוס לנסוע נוסף, על ידי לחיצה על אופציה של 'הוספת נוסעים לאחר תיקוף', מתברר שבמכשיר התיקוף של הנוסעים - ולידטורים (לא ליד הנהג) באוטובוסים העירוניים של חברות אגד וסופרבוס, ובמטרונית בחיפה, במקום להוסיף תיקוף אחד נוסף, המכשיר 'שוכח' את התיקוף הראשון ומחייב את הכרטיס ב-2 תיקופים חדשים.

הוספת נוסע נוסף אפשרית רק תוך 3 דקות, באותו אוטובוס. אבל באוטובוס אחר, אפילו תוך 3 דקות המכשיר יחייב 2 נסיעות. ורק בכרטיס בפרופיל סטודנט או חופשי, או חברת 'דן' בכל הפרופילים, כשמתקפים שוב לאחר שהמכשיר אישר מעבר, תופיע על הצג שאלה האם לבצע חיוב נוסף.

נסיעת מעבר: בתיקוף של מעבר בנסיעת המשך בחברה אחרת, לפעמים מחמת חוסר תיאום בין השעונים של שתי החברות, המכשיר יזהה את הנסיעה כנסיעה חדשה, ולא כנסיעת מעבר, למרות שמדובר תוך 90 דקות.

חשוב לשים לב לכך, ובמקרה של תקלה, ניתן לצלם את הפעולות האחרונות בכרטיס, בעמדת הטענה של קווים-עילית ועוד חברות, ללחוץ על 'פעולות אחרונות' ולצלם במצלמה את 6 הפעולות האחרונות, או במחשב, ובכך יוכל להוכיח את התקלה למשרד התחבורה ולקבל זיכוי (סיכום הכללים וההלכות פרק 2 הערה 107).

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'תשלום חובות נסיעה'

והשיב את הגזלה

תקציר הסדרה: הגיליון הראשון בסדרה בנושא 'רב-קו בהלכה' (מספר 373), בירר את שינוי המציאות ברפורמה החדשה של משרד התחבורה, חיוב התשלום בתחבורה על פי ההלכה, וחקירה מהותית מי הבעלים על הנסיעות, האם החברה או משרד התחבורה. בגיליון השני בסדרה (מספר 374), התבאר האם הנוסע חייב לתקן באופן שונים של תקלות בתשלום. בגיליון השלישי בסדרה (מספר 375), התבאר דין חובות שהחברה חייבת לנוסע, והכסף הוא כפיקדון בידי החברה ומשרד התחבורה.

נושא הגיליון הנוכחי (מספר 376), אדם שנסע ללא תשלום, האם חייב להשיב לחברה את התיקוף? הגיליון הנוכחי כקודמיו מבוסס על המבואר בקונטרס **סיכום הכללים וההלכות בתשלום בתחבורה הציבורית** (פרק יג יד), עם הוספת מיוחדות המתפרסמות כאן והשונה.

1. 'והשיב' כשעת הגזילה

דמי שימוש: מבואר **במשנה** (בבא קמא פרק ט משנה א) כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, ומבואר **בגמ'** (שם) שלא צריכים לשלם על מה שהשתמשו בגזילה עד עכשיו. ואם כן לגבי נסיעה בתחבורה ציבורית למרות שהשתמשו באוטובוס ללא רשות ושואל שלא מדעת גזלן הוא, כיון שלא עשו מעשה קנין בגזילה, צריכים לשלם על השימוש בחפץ שנחשב שגזלו את דמי הנסיעה.

נחשב חסר: ואין לפטור מתשלום מדיון 'זה נהנה וזה לא חסר' שהחברה לא מפסידה מנסיעה בודדת ללא תשלום, כי מכל מקום זכות החברה לאסור עליו מראש לעלות לאוטובוס ללא תשלום, וממילא מתחייב על הנסיעה, ועוד שיש לחברה הפסד מועט של זמן העלאה ודלק וכלא של האוטובוס מחמתו, וזה נחשב 'חסר' קצת' שמגלגלים עליו את הכל (גיליון עומק הפשוט מספר 373).

2. תיאור המציאות

נוהל החזר חובות: תמצית העולה מהמכתבים מאת גורמים בכירים במשרד התחבורה, במענה לשאלה האם צריך לשלם חובות על נסיעה ללא תשלום, הם כותבים שאם לא שילמו בשעת הנסיעה עצמה, אין חובה לשלם בנסיעה הבאה. יחד עם זאת, נוסע שלא מתקף, עלול לקבל קנס כספי אם יתפס על ידי פקח תחבורה.

ובהבהרה מאת היועץ המשפטי: כאשר קיימת אפשרות לנוסע לשלם, אי תשלום על נסיעה באוטובוס הינה עבירה פלילית על החוק, אך לא נוצר חוב כספי שהחברה תוכל לתבוע. "תשלום עבור הנסיעה לאחר שזו בוצעה, ניתן לבצע על ידי פניה ישירה אל החברה המפעילה את השירות, על פי צו מצפוננו של הנוסע". כלומר שמצד 'ההגיונות' יש מקום לשלם. אבל באופן שהמכשיר תיקוף לא עבד פטור לגמרי מתשלום, כי בעיית התיקוף היא מצד

לחברות לגבות את התשלום לאחר הנסיעה, האם 'אי דרישה' דינו כמחילה שמוותרות על עצם החוב ואין חיוב השבה כלל, כעין המבואר **במחנה אפרים** (דיני גזילה סימן א) לגבי איסור גזילה מדאורייתא אפילו כל שהוא פחות משהו פרוטה, ומכל מקום אינו מחויב להשיבו כי ישראל מוחל על גזל פחות משהו פרוטה, או דלמא משמעותו רק 'סילוק' שאין לחברה כוח גביה לדרוש את התשלום אף ששמגיע להם ביושר, אבל הוצאה לצאת ידי שמים 'פרע את חובו? עוד יתכן שגם אם זה סילוק אין חיוב השבה, כמבואר **בשערי ציון** (סימן מד אות ג).

מעיקר הדין לא חייב: לדעת הג"ר **צבי ברוורמן שליט"א** (סיכום הכללים פרק יג), פטור מתשלום עבור נסיעות קודמות, למרות שהנסיעה שייכת לחברה ולא למשרד התחבורה, ועלינו מוטל לצייט להוראות החברה, אולם כיון שלחבר אסור לגנוב מהמדינה, לכן אסור לחברה לדרוש חובות, שהרי החברה מקבלת סכסוד ממשרד התחבורה ומחויבת לכללים שלהם. וא"י דרישה נחשבת 'מחילה', ואין כזה דבר 'צפייה לתשלום', וכיון שהחברה מחלה על החוב, אין חיוב בשלומם. ויש להסתפק האם המחילה נחשבת כתיקון הלאו של גזילה, או דלמא לא נחשב תיקון ורק על ידי השבה שב ורפא לו.

והוסיף, שלפי שיטת הדין, בכפסי המדינה, אם החברה תדרוש תשלום בניגוד לחוק, יוצא כאן חומרא, שצריך לשלם על נסיעה שלא תיקף בה, כי החוק לפטור את הנוסעים אינו מחייב את החברה, ויש לחברה זכות לדרוש כסף מהנוסעים, ולא למחול את דמי הנסיעה. אך לפי שיטת המחמירים בכפסי המדינה פטורים משלם, כי החוק מחייב את החברה.

פטור מותנה: ולדעת הג"ר **יהודה קנר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), הנסיעה שייכת למשרד התחבורה ולא לחברה, וממילא חוקי התעבורה תקפים גם על פי ההלכה, ואין לחברה מה לצפות לתשלום, משום 'לאו בעל דברים ידידי את'. והפטור חל רק בתנאי שהיתה בעיה טכנית. אבל אם עלה במזיד על דעת שלא לשלם, צריך לשלם בנסיעה הבאה.

חייב לשלם: ולדעת הג"ר **מנחם מנדל הכהן שפרן שליט"א** (סיכום הכללים וההלכות פרק יג) אין כאן מחילה, אף שאין לחברה אפשרות גביה לאחר הנסיעה על ידי פקח התחבורה, מכל מקום עצם הנסיעה מחייבת את הנוסע בתשלום, והחיוב אינו פוקע מאילו, ולו יצויר שתהיה לחברה הוכחות שנוסע פלוני לא שילם, החברה יכולה לתבוע אותו בדיניהם בתביעה אזרחית, ולכן מוטל על האדם לפרוע את החוב לחברה. ורק באופן שלא היתה אפשרות לתקן פטור מתשלום, כי נסיעה כזאת היא בחינם.

החברה קובעת: ולדעת הג"ר **שיראל רוזנברג שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), חברות שאומרות לא לשלם, נחשב מחילה גמורה ותיקון הלאו של גזילה. ולגבי שאר החברות שמצפות לתשלום ורק שחוק מכבד עליהם מלדרוש, אינו נחשב מחילה, ומצד ההלכה נשאר חיוב לשלם. והוסיף, חדוש, שאפילו כאשר החברה (כגון חברת 'קוים עילית') מצפה לתשלום עבור נסיעות שלא היתה בהם אפשרות תיקון, חייבים על פי הלכה לשלם, כיון שהנסיעה היא עם החברה, וזכותה לבקש ככל שתחפוץ.

וכן דעת הג"ר **יהודה סילמן שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), שזכות החברה (כגון חברת 'קוים עילית') לדרוש תשלום עבור נסיעות שהמכשיר תיקון לא עבד.

ולדעת הג"ר **עמרם פריד שליט"א** (בהוראה לר"ר יוסף אביטבול), אסור לנסוע מראש על דעת שלא לשלם, כי אסור לגזול על דעת לשלם ('גמ' ב"מ דף סא, ועיין ב"ב דף סז ויד רמ"ה שם), ואסור לגזול על דעת שהחברה תמחל לו. ואם כבר נסע ולא שילם, היה צריך להיות חובת 'ההשב' אך כאשר החברה מוחלת לא צריך להשיב.

6. איך וכמה משלמים?

תשלום תיקון: גם לשיטת הסוברים שבנסיעה עצמה אדם חייב לשלם תיקון מלא ותיקן כדרישת החברות, מכל מקום בדיעבד

החברה. וגם הפס' שלם על פי צו מצפוני, לא צריך לשלם 'חד משמע' כשלא היה מכשיר תיקון.

ואמר פרופ' יהודה ניוהויז, שמערכת החוקים מטעם הרשויות מבוסס על כך שתהיה אפשרות לאכוף את קיומם, ואם לא כן הרי זה 'לאות מהת' שמוטב שלא יכתבו אותה בחוקים, לבל יאבדו מערכם שאר החוקים. ושונה באלף אלפי הבדלות מחוקי התורה שהם חוקים 'שרים בעצם, והאדם עצמו רוצה לקיימו בלי קשר למה שבית דין ידעו ממעשיו' (סיכום הכללים פרק ג הערה 48, פרק יג סעיף ד הערה 156).

3. גזילה על סמך המחילה

קודם הנסיעה: פשוט וברור, למרות שמשרד התחבורה מחייב את החברות לא לגבות את התשלום אחרי הנסיעה, אסור לנסוע על תשלום על מנת להיפטר על ידי שהחברות ימחלו לו. וכמבואר **בפתחי תשובה** (סימן רכז ס"ק ב) בשם **המשכנות יעקב** (סימן נט), וכן מבואר **בחזקת אייר** (סימן קסג), שאין היתר לגזול על מנת שהגנזל ימחל לו, כי מחילה מועילה לבטל חיוב השבה על כסף שכבר נגזל, ולא על מה שעדיין תחת ידו. ואדרבה כיון שחובת התשלום אחרי הנסיעה אינו ברור, מכאן אנו רואים את גודל החיוב לתקן בשעת הנסיעה.

ומבואר **במשנ"ב** (סימן תרז ס"ק יג) שאם גנב או גזל, למרות שחברו מחל לו והשיב את הגזילה, צריך להתודות ביום הכיפורים כי חטא גם בין אדם למקום.

לאחר הנסיעה: ישנם מקרים רבים שנוצרו לנסוע חובות לחברה כאשר לא תיקף בנסיעה בודדת או במספר נסיעות, כגון ששכח לשלם, לא היה לו רב קו, נגמר לו הערך צבור, בנסיעת מעבר לא תיקף את הכרטיס. אפשרות נוספת, אם נהג עד היום להקל בנושא תשלום בתחבורה ציבורית, ועכשיו חזר בו ורוצה לעשות תשובה.

ונשאלת השאלה, האם חייב לשלם כעת לחברה את התיקון בכדי לקיים מצות 'והשיב', כי נוצר אצלו חוב ממון למשרד התחבורה והחברה, או שלא נוצר חוב? ואם נניח שמתחייב להשיב איך יחזיר חלקה, כגון שנסע בשני אוטובוסים בנסיעת מעבר שמתחייב כעת שתי תיקונים לחברה, איך יתקן כעת פעמיים? ומה הדין אם בינתיים השתנו בעלי המניות בחברה?

4. תגובות חברות התחבורה

חברות התחבורה מודעות לעובדה, שתקנות משרד התחבורה אינן מאפשרות לחייב בתשלום תמורת נסיעות קודמות, וגם אין להם אפשרות טכנית לחייב את הנוסעים בתשלום אחרי הירידה מהאוטובוס, וחשוב לשים לב להבדלים בין תגובות החברות:

אין השבת חובות: חברות דן ושות', נתיב אקספרס, בית שמש אקספרס, סופרסול, או דרושות כלל תשלום עבור נסיעות קודמות, ומשיבות לשאלת הלוקחות לא לשלם, למרות שיש עבירה על החוק בנסיעה ללא תיקון.

מצפות להחזיר חובות: שאר החברות למרות שאינן דורשות את החובות, מכל מקום הן 'מצפות לתשלום' תמורת נסיעות קודמות, ולא מוותרות על החוב כיון שהייתה לו אפשרות לתקן. וכעת צריך לברר, האם ההלכה מחייבת להשיב ולהתחשב בדרישת החברות שמצפות לתשלום, כאשר החוק פוטר מתשלום?

גם כשאין מכשיר: חברת 'קוים עילית' מצפה לתשלום בנסיעה הבאה, אפילו באופן שלא הייתה אפשרות לנסוע לשלם, כגון מכשיר מוקלק, או בתגובה שלא עלה גובה מחמת העומס, בפרט כאשר הנוסעים אומרים לנהג לעקוף את תחנת הגביה ומצהירים שישלמו פעם אחרת.

עצה טובה: לפני שמתחילים לבדוק האם וכיצד לשלם חובות לחברה, מומלץ לפנות לחברה בכתב, ולבקש מחילה על החובות, וכמובן לציין להם שהתקריט לא תישנה בעתיד.

5. פסקים שפורסמו

חקירה: יש לחקור מה הגדר ההלכתי בעובדה שאין אפשרות

תמריץ תיקוף לנהג

והשיב לנהג: בחבורת התחבורה סופרבוס, קווים-עילית, ודן בדרום (ולדבר: מומחי תחבורה, במרכזים הבאים כל החבורות יתחייבו לעשות כך). הנהג מקבל תמריץ לפי תיקופים, כ-20 אגורות עבור כל תיקוף, ודין פרוטה כדין מאה, מה גם שפרוטה לפרוטה מצטרפת ובסוף החודש יכול להגיע לסכום מכובד של כ-1500 שקל מתמריצי התיקוף.

ואם נוסע ולא מתקף, לדעת הג"ר **שריאל רוזנברג שליט"א והג"ר יהודה סילמן שליט"א והג"ר שלמה ידיה זעפרני שליט"א** נחשב שגונב גם מהנהג את דמי התמריץ, ויעשה שאלת חכם כיצד ליקח השהב, כי קשה מאוד להשיב לנהג.

מאידך, לדעת הג"ר **צבי ברוורמן שליט"א והג"ר יהודה קנר שליט"א** אינו נחשב גניבה מהנהג, ואינו אפילו בגדד גרמא כלפיו. ויש שהוסיפו (הרב מ.א.), שתמריץ תיקוף כשמו כן הוא, וכשלא תיקוף לא מגיע לנהג תמריץ!

7. תשלום עבור נסיעה של קטן

ללא תשלום: אין ספק שעל האב מוטל לדאוג שהקטנים ישלמו בשעת הנסיעה, והשאלה בדיעבד כאשר הקטן נסע ללא תשלום האם מוטל על האב לשלם עבורו (כמובן, השאלה היא רק לפי השיטות שאדם מבוגר צריך לשלם עבור נסיעות קודמות).

חיוב האב: קטן שנסע ללא תשלום אם האב העלה אותו לאוטובוס או הורה לו לנסוע, האב מתחייב בתשלום כדין שכירות פועלים, כאילו אמר לנהג לעשות עבודה בשביל בנו. ואם הילד נסע לבדו ומדעתו לכאורה האבא פטור, ועצה טובה קמ"ל שהאב ישלם חובות בנו, שמה ישכח לשלם כשיגדיל, ושמה התורה לא מפעל כבר. (סיכום הכללים פרק יד סעיף ו, ובהערה שם). ולדעת הג"ר **שריאל רוזנברג שליט"א** תמיד האב צריך לשלם עבור הקטן מדין חינוך. ולדעת הג"ר **סילמן שליט"א** כאשר יש ספק לא לאב האם בני תיקף או לא, פטור מתשלום.

וכתב הג"ר **דוד בריזל שליט"א** (בית אהרן וישראל קובץ ריח עמוד עג) על פי המבואר **בשו"ע** (ח"מ סימן שלה סעיף א) המלמד את בן חבירו שלא מדעת האב, יש מחייבים את האב בתשלום כדין היותו לתוך שדה של חבירו שלא ברשות, ויש חולקין, וביאר ה"ט"ז (שם) סברת הפוסטים משום ד'מצוה קעביד' שלומד עם הבן, ולא משום תשלומין, ולפי זה בנסיעה בתחבורה ציבורית האב חייב. מאידך הג"ר **הש"ך** (שם ס"ק ג) מבאר את סברת המחייבים כיון שביקש ממנו ללמוד עם בנו גלי דעתיה דניחא ליה, ומשלם מה שנהנה, ואם כן בתחבורה ציבורית שלא גילה דעתו פטור מתשלום.

חיוב הקטן: ולגבי חיוב הקטן כשיגדיל, תלוי במחלוקת הפוסקים האם הקטן צריך לשלם את חובותיו כשיגדיל, לדעת **הגהות אשר"י** ("ב"ק פרק ח"א ר"ס סימן ט), בשם **האור זרוע** הקטן חייב כשיגדיל על נזקים שעשה. **והב"ח** (או"ח סימן שמג), חולק על האור זרוע ופוסט מתשלום כשיגדיל. ולדעת **הרמ"א** (שם) אם הקטן עשה עבירה בקטנותו טוב שיעשה תשובה כשיגדיל, וגם התשלומים הם מדין תשובה. ולדעת **המגן אברהם** (שם ס"ק ד) בשם **ספר חסידים** (סימן תרצב) חייב בתשלומים מדיני שמים. ולדעת **הט"ז** (שם ס"ק ב), **והחיי אדם**, ומשמעות **הגר"א**, הובאו ב**במש"ב** (ס"ק ט) כשיגדיל חייב לשלם לפנים משורת הדין. (שיטות הפוסקים הובאו במאמר הגר"ר קנר שליט"א קובץ 'עיון הפרשה' גיליון רג עמוד קנ).

ולדעת הג"ר **עמרם פריד שליט"א** מעיקר הדין הקטן צריך לשלם כשיגדיל לצאת ידי שמים, אך למעשה המנהג שההורים משלמים עבורו שמים הקטן ישכח לשלם א"כ. ובחברות תחבורה שמוחלות על העבר, ההורים לא צריכים לשלם על החובות, שהרי גם כשיגדיל פטור מתשלומים.

נסע ללא תשלום לא חייבים להשיב לחברה את מחיר הנסיעה המלא, כי יש לחלק את דמי הנסיעה לשתי חלקים חלק התחבורה וחלק של משרד התחבורה, שהרי התחבורה לא מקבלת את מלא התשלום, ולגבי החלק של משרד התחבורה הרי הם לא דורשים תשלום עבור נסיעות קודמות, ולחברה לא אכפת לאחר מעשה האם משרד התחבורה הפסיד, ולגבי החלק של החברה יוצא ידי חובתו כאשר משלם את דמי תמריץ תיקוף, שסכום זה הפסיד את החברה, ולכן מספיק שיתקף באופני תיקוף מוזלים, כדלהלן:

תיקוף מוזל: לשיטת המחמירים בגניבה מהמדינה, עליו להשיב באופן שהתשלום למשרד התחבורה מכסה את דמי תמריץ התיקוף שהחברה מקבלת, כגון תיקוף על ידי רק-קו נוער / סטודנט / ותיק, ואינו רשאי להשיב בתיקוף שאינו כרוך בתשלום כגון תיקוף נוסף תוך כדי הנסיעה, שהרי בכך גורם להעברה שלא כהוגן של דמי תמריץ התיקוף ממשרד התחבורה לחברה. ומטעם זה אסור לתקף פעמים נוספות תוך כדי הנסיעה (קעבור כמה דקות מהתיקוף כבר יכול לתקף שוב באותו אוטובוס והמכשיר מזהה זאת כנסיעת מעבר), שהרי בכך מחסר את משרד התחבורה שלא כהוגן.

תיקוף חינמי: לשיטת המקילים בגניבה מהמדינה, מותר להשיב אחרי הנסיעה גם באופן שמשרד התחבורה לא יקבל תשלום מהנוסע, והטייקר שהחברה תקבל 'דמי תמריץ תיקוף', כגון על ידי תיקוף בכרטיס רב-קו זהו / חופשי יומי / חופשי חודשי / תיקוף נוסף תוך כדי הנסיעה. והוא הדין לשיטת המחמירים בגניבה מהמדינה, אם התקלקל לו כרטיס רב קו המכיל ערך צבור, וידוע לו בבירור שאף אחד לא יוכל להשתמש בו (הערת הרב מ.מ.), יוכל להשיב דמי נסיעות קודמות בשווי הערך הצבור שהיה בכרטיס, בכל תיקוף שהוא, שהרי למשרד התחבורה כבר שילם, ולגבי החברה נותר כעת את דמי התיקוף.

ולכן כשיודע כמה תיקופים הוא חייב לחברה מסוימת, צריך להחזיר סך התיקופים באותה חברה, באותו אשכול, ובאותו קוד, כדי שסכום התיקופים יתאים, ואין הבדל באיזה קו ואיזה נהג. (למעט אגד בנסיעות עירוניות, שהצהירו שמקבלים בשווה בכל רחבי הארץ גם באשכול אחר).

נשאר עוד חודש: בתחילתה יש ענין למהר לשלם את החוב באותה תקופה, כי לפי מספר התיקופים בכל תקופה, מחשבים את גובה התשלום לחברה, במיוחד בסוף השנה הלועזית, כי התשלומים לחברות על ידי משרד התחבורה נקבעות על פי 'מחזור התיקופים תקינים' לסיכום השנה הלועזית, ולעיתים בוחנים לפי רבעון שנתי וכדומה, וכמות התיקופים בתקופה המסוימת משמעותית מאוד בתחשיבים השונים. ולפי קביעת מומחי תחבורה: סכום 'תמריץ התיקוף' לא השתנה במאום מחמת רפורמת דרך שווק, כעת שכל הנידונים לגבינו עומדים בחזקתם.

תיקף כבר: לפי האמור, אם בשעת הנסיעה תיקף בפרופיל מוזל, כגון ששילם בנוער, או בקוד נמוך, לא צריך להשיב כלום, כי התחבורה כבר קיבלה את התיקוף התיקוף, והחלק של משרד התחבורה הרי הם עצמם קובעים שלא צריך לשלם עבור נסיעות קודמות.

תיקופים מלאים: אכן לדעת הג"ר **שלמה ידיה זעפרני שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), חובה להשיב בכל החבורות תיקופים מלאים, כי קו הנסיעה שייך גם לחברה וגם למשרד התחבורה, ומכל מקום נהלי התחבורה שאינם מחייבים תשלום על נסיעה קודמת אינו מועיל על פי דין תורה לפטור אפילו את החלק של כספי מדינה, והסיבה שאומרים שאי אפשר לגבות כי הם לא רוצים שיגישו תביעות משפטיות על סכומים פעוטים כאלו, וגם לשיטתם על כל צו המצפון צריך לשלם, ואצל יהודי ראה וחרד 'צו המצפון' הוא התורה, וחייב להשיב כל גזילה שיש לה שווי ממוני, ולכן עליו להשיב את מלא סכום הנסיעה כפי שהיתה במקור, כיון שגם את החלק של המדינה הוא חייב.

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

א. תיקוף בנסיעה: אסור לנסוע בתחבורה ציבורית ללא תשלום, אם נסע ולא שילם, על פי תקנון משרד התחבורה אין חובת תשלום לאחר הירידה מהאוטובוס.

ב. נוהל התברה: יש חברות שאומרות בפירוש לא לשלם חובות, וכלפיהם יש להסתפק האם דינו כמחילה. יש חברות המצפות לתשלום כאשר היה מכשיר תיקוף תקין, ויש חברות שמצפות לתשלום אפילו כשלא היה מכשיר תיקוף. ויש להסתפק האם צריך להשיב לחברות המצפות לתשלום כאשר החוק פוסט.

ג. החרז תיקוף: מספיק להחזיר תיקוף תקין, למחמירים בכספי המדינה רשאי להשיב תיקוף מוזל (נוער, וכדומה), למקילים בכספי המדינה רשאי להשיב תיקוף חגיגי (רב קו זהב, וכדומה).

ד. השבעה: כלפי משרד התחבורה אין 'והשיב', כי מותרים על החוב. כלפי החברה יש 'והשיב' ויחזיר באותה חברה ובאותו אשכול ובקוד זהב. כלפי הנהג, מחלוקת אם יש 'והשיב', ויש אומרים שגם כלפי משרד התחבורה יש 'והשיב' וחייב להשיב תיקוף מלא.

ה. קטן: קטן שנסע ללא תשלום אם האבא הורה לו לנסוע האבא חייב. ואם הילד נסע לבדו ומדעתו, יש פוסקים את הקטן, ויש דנים לחייבו כשיגדל, ויש שמחייבים תמיד את האבא מדין חינוך.

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן
הזוכה בהגרלת גיליון 375 בסך 100 שקל מזומן
האברך המופלג הג"ר יחיאל ז'לושנינסקי שליט"א
ישיבת אופקים - תורת חיים

שאלה: האם מותר וראוי לתבוע את חברות התחבורה על התנהלות לקויה?

התלונות על החברות (איחורים, חיסורים, דילוג תחנה, וכדומה) במשרד התחבורה ובבית המשפט, מזיקות את החברות באלפי שקלים, והשאלה האם אסור להלשין שמום לשון הרע, ומסירה לערכאות, שהרי אינם דנים את החברות על פי דיני התורה, וחייב להזמין תחילה לדין תורה. או דלמא מותר להלשין, כי על דעת כן נכנסו להפעלת הקו, ואין זכויות בלי חובות?

מקורות: גמ' (גיטין דף פח:), שו"ע (ח"מ סימן כו סעיף א), שו"ת חתם סופר (ח"מ סימן מד), מנחת צבי (חלק א סימן טז), דרכי חושן (על שו"ע ח"מ קונטרס דיני ערכאות), חקת משפט (לא תגזול עמוד צח), משיב שלום (עמוד 214), חזו"א (סנהדרין סימן טו ס"ק ד), סיכום הכללי וההלכות בתשלום בתחבורה הציבורית (פרק טז).

במדר ז'ה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-02 שולח 4
2. בעמודות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

לרפואת הר"ר יונתן בן עלקא שרה הי"ו, ולרפואת הר"ר ניסן אברהם בן שרה הי"ו בתוך שאר חולי ישראל
נא להזכירם ב'מי שברך' לרפואה שלמה

עדכוני הלכה

לא זוכר כמה?!

מבואר בשו"ע (ח"מ סימן עה סעיף י') שאם ג'ה התובע וג'ה הנתבע ספק, פטור מלצאת ידי שמים. ומבואר בשו"ת נודע ביהודה (מהדורה תניינא יו"ד סימן קנה) שאם הנתבע היה אמור לדעת את הסכום, חייב לצאת ידי שמים.

ואם כן, באדם שאינו זוכר כמה נסיעות נסע ללא תשלום, ושואל כעת כמה להשיב, לכאורה צריך לתקף הרבה נסיעות בערך צבור עד שיצא הספק מלבו. ולגבי 'תיקוף חגיגי' כגון תיקוף נוסף באמצע הנסיעה כבר התבאר במאמר, שתלוי בדין כספי מדינה.

נושא הגיליון הבא:

'תביעת החברה על מחדלים'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לזכרון עולם בהיכל ד'
הגיליון הוקדש לעילוי נשמת
הרב אהרן אליעזר בן זאנוועל שלמה ז"ל
ת.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
 שיעורים וימי עיון
 בית הוראה טלפוני
 ביורי הלכה אקטואליים
 קו מידע הלכתי
 חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי
02-5377-085

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...